

Otázka: Světová náboženství

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): Katyz

Obsah

- a) základní pojmy
- b) klasifikace náboženství
- c) judaismus, křesťanství, islám
- d) základní principy východní filosofie, buddhismus, hinduismus, konfuciánství, taoismus
- e) sekty

a) základní pojmy - náboženství, víra

- **náboženství** = víra člověka v nějakou nadpřirozenou skutečnost (něco, co nedokážu rozumově náboženství = vysvětlit, objasnit)
- **víra** = racionální vztahování se k něčemu nadpřirozenému
- **deista** = věří, že Bůh stvořil svět, ale poté do něj již nezasahoval -> nechal působit přírodní zákony X **teismus** = Bůh svět stvořil a nadále do něj zasahuje
- **ateista** = nevěří v boha
- **panteista** = věří, že Bůh splývá s přírodou
- **církev** = instituce, která se zabývá náboženstvím a spravuje jej
  - právní existenci upravuje řada zákonů
    - součástí Ústavy -> v Listině základních práv a svobod
  - aby církev mohla působit, musí být státem uznaná = registrovaná
    - řada podmínek:
      - minimálně 10 000 podpisů zletilých vyznavačů
      - hlavní představitel církve musí být členem Světské rady církví
    - v Česku registrováno přes 20 církví

- -> nejvíce římskokatolická
- **teologie** = věda, která se zabývá náboženstvím, více subjektivní
  - -> představitel Tomáš Halík
- **religionistika** = věda zabývající se náboženstvím
  - -> zakladatel F.M. Müller
- **něcismus** = lidé v něco věří x nejsou organizováni a nehlásí se k něčemu konkrétnímu
- **manismus** = kult uctívání předků

b) klasifikace náboženství

- **animistické**
  - víra v bohy přírodních živlů -> bůh vody, ohně, země, vzduchu
  - + toho, co nedokázali objasnit -> slunce, tmy... (primitivní)
- **polyteistické**
  - víra ve více bohů
  - ve starověkém Egyptě, Řecku, Indii -> hinduismus
- **monoteistické**
  - víra v jednoho boha -> judaismus, křesťanství, islám
- **neteistické**
  - víra ve výjimečnou osobnost/zakladatele/vůdce -> buddhismus

c) judaismus, křesťanství, islám

judaismus

- židovské náboženství
- vznik v oblasti Blízkého Východu (starověká Palestina) ve 13. století př.n.l.
- asi 20 milionů vyznavačů-> Izrael, Rusko, USA (do 2. sv. v. Polsko)
- monoteistické -> bůh Jahve/Hospodin (z úcty k němu jeho jméno ale neříkají)
- hlavní pramen: Starý zákon

- základem 5 knih Mojžíšových/Pentateuch/Tóra
  - Genesis
    - o stvoření světa, končí prodáním jednoho Jakóbova syna Josefa Egypťanům
  - Exodus -> odchod židovského národa do země zaslíbené
  - Leviticus
  - Numeri
  - Deuteronomium
- součástí je desatero = souhrn nejstarších a nejzákladnějších morálních pravidel
  - převzalo křesťanství
  - nezabiješ, nesesmilníš, nepokradeš,...
- Hospodin je velmi přísný -> neustále zkouší věřící, jak pevná je jejich víra
- očekávají příchod mesiáše = spasitele
- specifický vztah k Bohu - forma dialogu - i hádky
- => **příběh**: Jákob se v pozdějším věku porve se zahalenou postavou - zjistí, že zahalená bytost byl Bůh -> reflexe toho, jaký mají k Bohu vztah nenašli zaslíbenou zemi, kam je vedl Bůh a docházela jim voda (šli pouští), poprosili Boha o vodu a on jim řekl, ať zaklepou na kámen, že voda vytryskne -> Mojžíš měl, pochyby, ale udělal to a voda vytryskla X za to, že pochyboval je Bůh na zaslíbené místo nedovedl
- biblický prorok Abrahám
- -> praotci judaismu - dva synové a otec
  - -> **Abrahám** je praotec judaismu, křesťanství i muslimství
    - hovořil s Bohem, který mu nařídil obětovat Izáka, aby si ověřil jeho loajalitu -> udělal to X Bůh ho těsně před zastavil
  - -> **Izák** - druhorozený syn, měl být obětován
  - -> **Jákob** - syn Izáka, 12 potomků => každý z nich dal za vznik Izraelskému kmenu

rabín - kněz, stará se o synagogu

Tóra - první zapisování, které se stává židovským učením

Talmud - kompilace rabínských učení

Tanak - Tóra + Talmud

- nemají ráj a peklo, ale pokud byli dobří, tak budou zapsáni do knihy živých -> žijí v Bohu a nejsou zapomenuti
- X pokud byli špatní -> kniha mrtvých budou zapomenuti

- založeno na tradicích, dodržování židovských svátků
  - Chanuka = slavnost světel
  - Šabat/Šábés = sedmý den v týdnu věnovaný odpočinku
    - -> nejdůležitější židovský svátek, daný Desaterem
  - Jom Kipur - svátek smíření, že mají chyby
  - Roš Ha Šana - září/říjen - začátek židovského roku
  - košér - způsob úpravy jídla
- tradiční symboly:
  - kipa/jarmulka = čepička
  - menorá = sedmiramenný svícen
  - Davidova hvězda
  - mše slouží rabín v synagoze = židovský kostel

křesťanství

- nejrozšířenější náboženství na světě -> přes 2 miliardy lidí
- monoteistické -> Bůh/Hospodin (nemá specifické jméno)
- vznik v římské provincii Judea (oblast Blízkého Východu) v 1. století
  - zpočátku v Římě velmi krutě pronásledováno
  - zrovnoprávněno roku 313 = edikt milánský (vydal císař Konstantin I.)
  - později jediným povoleným náboženstvím (pro sjednocení Říma -> ideové pojítko)
  - v 11. stol. rozdělení na evangelické, pravoslavné a katolické (jiné mše, papeži,...)
- dnes největšími centry Z a střední Evropa, J Amerika (nejvíce katolíků), Austrálie
- základní pramen: Nový zákon
  - 4 Evangelia -> sv. Matouše, Marka, Lukáše, Jana
    - -> svědectví vyprávějící příběh Ježíše Krista
  - Apokalypsa = zjevení sv. Jana
  - Skutky apoštolské
  - Listy/dopisy/epištoly apoštolské
- Ježíš z Nazaretu byl skutečná postava
  - kázal proti klasické židovské víře (vlastní představu)
    - -> sami Židé ho vydali -> ukřižován
  - křesťanství pouze vychází z jeho myšlenek -> **NENÍ** zakladatelem!
- očekávají druhý příchod Ježíše Krista jako soudce světa na konci dějin
- charakteristické znaky:
  - rovnost všech lidí
  - hlavním cílem života je spása

- všeodpouštějící láska (žádné msty)
- největší problém -> nejednotnost
  - rozdíly v autoritách:
    - -> katolické = papež
    - -> pravoslavné = patriarcha
    - -> evangelistické = bible
- nejvýznamnější svátky:
  - Velikonoce = ukřižování a následné zmrtvýchvstání Ježíše Krista
  - Vánoce = narození Ježíše Krista
- symbol: kříž

islám

- 2. největší náboženství na světě -> asi 2 miliardy vyznavačů (muslimů)
- vznik na Arabském poloostrově v 7. století
  - zakladatelem Mohamed (skutečná historická postava)
  - -> prorok = prostředník mezi věřícími a Bohem
  - -> 622 odchází z Mekky do Medíny = hidžra
- zásadní blízkost Boha
- zakládá 1. islámskou obec
  - islám se velmi rychle šířil -> zastaven až ve Španělsku (Karel Martel)
  - největší centra: Arabský poloostrov, JV Asie, S Afrika
  - problém -> nejednotnost (otázka nástupnictví ve vedení muslimské obce po smrti Mohameda)
  - sunnité = jakýkoliv řádně věřící muslim
  - šiíté = pouze pokrevní potomek Mohameda
- 5 základních pravidel:
  - šaáda = absolutní víra v boha Alláha a proroka Mohammeda
  - salát = modlitba alespoň 5x denně k Mekce
  - Rammadán = postní měsíc (jedí až po západu slunce, přes den pijí jen vodu)
  - hadžhž = alespoň 1x za život navštívit Mekku (Saudská Arábie) -> svatyně Kaaba
  - věnovat chudým almužnu
    - povinnost muslima šířit islám, v nejnutnějším případě pomocí násilí
- základní kniha: Korán
  - v něm sepsány Mohammedovy myšlenky

d) základní principy východní filozofie, buddhismus, hinduismus, konfuciánství, taoismus

1) Indická filozofie

- vznik spjat s Árji (Árjové)
- charakteristické znaky:
  - -> názorová pluralita, mnoho představ
  - -> tolerance
  - -> důraz na tradice
  - -> praktičnost (důraz kladen na praktické využití)

Dělí se na tři části:

• I. Védské

- 1500 - 500 př.n.l.
- védy = nábožensko-literární texty obsahující snahy o sepsání tehdejšího vědění
- určeny kněžím, ale byly pro ně složité, a proto byly sepsány upanišady (=vysvětlující texty), psáno v sanskrtu
  - -> bhagavadgíta - nejmladší literární zdroj, navazuje na upanišady
- existují jich tisíce
- obsahují základ indické filozofie a určitá témata, která jsou společná pro všechny indické filozofické směry
- *Dharma* = věčný světový zákon / řád světa
  - pro člověka mravní, morální řád (jak se má chovat)
- *Brahma* = nejvyšší duchovní princip, proniká vším -> zároveň tvoří podstatu všeho
  - v okamžiku, kdy vstupuje do člověka, se z ní stává átman (duše)
  - -> v základu jsou stejné
  - brahmáni: kněží, kteří šířili
- *Karma* - karmický zákon: „vše, co člověk vykoná, rozhoduje o budoucnosti člověka (reinkarnaci)“
  - -> pokud jsem žil špatně, budu reinkarnován
  - -> cílem je vymanit se z reinkarnace (reinkarnace je trest za to, že jsem žil

špatně)

• II. klasické období

- zhruba 6. století př.n.l až 1000 n.l.
- filozofie se šíří do celé společnosti (filozofie ztrácí charakter „tajné vědy“)
- -> vzniká řada směrů a škol
- směry:
  - *I. ortodoxní*
    - vychází z védských textů, striktně je dodržují, považují se za neomylné
    - Hinduismus
      - polyteistické náboženství
      - uznávají kastovní systém
      - řada rituálů (koupání v řekách, posvátná zvířata)
      - celkem 6 škol:
      - -> jóga = propojení tělesných a duchovních cvičení
      - 8 stupňů
  - *II. neortodoxní*
    - častá kritika védských textů
    - **Čarváka**
      - tvrdí, že existuje pouze hmota (materialisté) -> tvořeno: oheň, voda, země, vzduch
      - popírají reinkarnaci (protože všechno na světě je konečné)
    - **Džinismus**
      - zakladatelem Mahávírá (přezdívka Džina) -> v překladu vítěz
      - velmi přísné zákazy:
        - -> nesmí vědomě ublížit živému tvorů
        - -> nelhat, nekrást, sexuální zdrženlivost
      - opakem čarváky -> tvrdí, že existuje hmota i duše
        - -> cílem ukončit reinkarnaci a zbavit se hmoty
    - **Buddhismus**
      - vznikl 6. století př. n. l -> Sidhárta Gautama (Buddha -> „osvícený“)
      - 4 vznešené pravdy:
        - -> život je utrpení
        - -> utrpení pramení z touhy
        - -> zbavením touhy se zbavíme utrpení

- -> člověk musí projít 8-dílnou stezkou, kde se naučí soustředit, jednat,...
- cílem je nirvána (oddělení duše od těla) -> ukončí se reinkarnace
- existuje celá řada směrů, které vycházejí z buddhismu: zenový buddhismus („zen“)
  - -> Japonsko (založeno na přenosu myšlenek); lámajismus - Tibet (Tibetská kniha mrtvých)

• III. poklasické

- od roku 1000 až po současnost

• **Čínská filosofie**

- charakteristické znaky:

- harmonie (hlavně ve vztahu člověk, příroda, svět)
- praktičnost

- dělí se do 3 období:

• **I. Zlatý věk**

- 6. - 2. století př.n.l
- vznikají nejvýznamnější čínské filozofické směry
- -> mají stejný zdroj: 5 klasických knih čínské vzdělanosti
- -> obsahují nejstarší vědění (právo, literatura,...)
- -> nejznámější: Kniha písní (autorem Konfucius)
- -> pro nás nejvýznamnější Kniha proměn
- obsahuje trigramy (3 protikladné dvojice)

• => **konfucianismus**

• **zakladatelem Konfucius (6-5. století před Kristem)**

- -> pro Čínu největší mudrc všech dob
- podle tradice vedl vzorný způsob života (celý život se vzdělával)
- -> ale nezanechal po sobě žádný spis
- -> vše, co o něm víme, víme od jeho žáků
- -> sepsáno do díla Hovory
- propojeno s etikou (základem morálka) = „filozofie morálky“
- nejdůležitějším pojmem je řád
- -> chtěl vytvořit vesmírný řád (soulad)

- -> tvůrcem a garantem řádu měl být vládce (panovník)
- -> pro poddané měl být „otcem“
- dobrý vládce = dobrá a morální společnost
- klade velký důraz na výchovu
- hlavní morální zásady:
  - slušnost
  - moudrost
  - spravedlnost
  - poctivost
  - respekt k autoritám, ke zvykům, tradicím
- => **taoismus**
  - zakladatelem Lao'c (6-5. století př.n.l.)
  - -> jeho život není 100% doložený
  - -> autorem Knihy o Tao a ctnosti
  - základem tao je čchi
  - čchi = tok energie, který má schopnost vším prostoupit, dává všemu existenci, prazáklad světa, jádro tao
  - ideálem vyznavačů tao je splynout s tokem energie (stát se mudrcem)
  - svět se neustále vyvíjí, mění, je neustále v pohybu
  - vyvíjí se na základě protikladných sil
  - wu-wei = působení skrze nečinění
  - ideální nechat energii působit
  - považoval stát za něco nepřírozeného (protože ideál vidí v uzavřenosti)
- => **mohismus**
  - zakladatelem Muo-Ti
  - kritizuje konfucianismus
  - dá se označit jako sociální etika (ústředním tématem společnost, dobro a zlo)
  - důležitý pojem všeláska
  - -> učení o všeobecné lásce mezi všemi lidmi bez nějakého rozdílu
  - -> vše, co děláš, má být prospěšné i pro ostatní
  - -> zlo je důsledek nedostatku všelásky
  - -> největší zásadou je blaho všech
  - odmítají jakékoliv formy válek
- => **legismus**
  - v pravém slova smyslu není směr, ale hnutí či

seskupení filozofů

- vychází z kritiky konfucianismu
  - základem společnosti nemají být mravní základy, ale právní (psané) zákony
  - -> mají být stručné, jednoznačné, pro všechny stejně platné (rovnost před zákonem!)
  - -> dodržování má zajistit systém sankcí a odměn
  - -> důležitou roli hraje panovník
  - -> zákony mají vyjadřovat aktuální stav společnosti (něco, co se dědí z generace na generaci)
- **II. období středověké filozofie**
    - 2. stol př.n.l. - 1000 n.l
  - **III. neokonfucianismus**

e) sekty

- název sekta neměl původně negativní význam (= směr, skupina,..)
- dnes takto označována skupina, které se oddělila od dominantního náboženství
  - názorově se odlišuje -> nějaké aspekty odmítá, nějaké přehnaně zdůrazňuje
  - -> společnost oddělení odmítá
- -> klady sekt:
  - pro členy naplňuje smysl života -> místo ve společnosti
  - možnost člena se seberealizovat (často přehnané)
  - klade se důraz na rodinu a rodinné prostředí -> často členství celé rodiny
  - většina sekt striktně odmítá alkohol a drogy
- -> negativa sekt:
  - silná názorová vyhraněnost
  - izolovanost členů od většinové společnosti
  - autoritářství jedince -> neomylný
    - -> selekce informací
  - snaha udržet soudržnost za každou cenu
  - nedůvěra k okolí, k institucím -> školství, zdravotnictví, armáda
  - řada případů, kdy sekty skončily tragicky -> hromadné sebevraždy

fundamentalismus = nekritický postoj k vlastní nauce, až nesnášenlivost k ostatním

- spojeno s náboženským fanatismem - vlastní náboženství se musí šířit všemi možnými způsoby -> i terorismus